

Maria Jasińska

Kuratorium Oświaty w Łodzi

Nadzór pedagogiczny w Niemczech

Od 28.05.2012 r. do 03.06.2012 r., w ramach programu wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego wraz z grupą wizytatorów z całego kraju przebywałam w Niemczech, w rejonie Halle. Celem wizyty było zaznajomienie się ze sposobem sprawowania nadzoru pedagogicznego w zakresie ewaluacji zewnętrznej oraz systemem doskonalenia nauczycieli.

Co zabiorem z sobą inne spojrzenie na nadzór pedagogiczny ze szczególnym uwzględnieniem ewaluacji zewnętrznej, która w Saksonii- Anhalt polega na:

- systematycznej i ciągłej analizie i ocenie wyników szkół,
- przeprowadzeniu badań w szkołach poprzez ankiety i wizytacje szkolne przez zespoły ewaluatorów („ewaluacja zewnętrzna”),
- prowadzenie wizytacji szkół na podstawie obowiązujących dla wszystkich szkół jednoznacznych ram badań jakości
- sześć dziedzin jakości: osiągnięcia uczniów, warunki nauczania i uczenia, profesjonalizm nauczycieli, organizacja szkoły, zarządzanie szkołą, klimat i kultura szkoły,
- określeniu przedmiotu oceny, obszaru, do którego zalicza się: stan budynku, jakość pomieszczeń, wyposażenie w materiały techniczne

Cel, który przyświeca tym działaniom to:

pełne zrozumienie, że ewaluacja w szkołach nie zastępuje nadzoru pedagogicznego i doradztwa, ale jest ściśle związana z zapewnieniem, jakości rozwoju szkoły, dążeniem do wprowadzenia zmian. Należy wyraźnie tu podkreślić, iż optymalizacja, jakości szkoły

stanowi nadrzędny cel (znany wszystkim odbiorcą). Uwzględnia również wiele czynników procesowych biorących udział w ulepszaniu, jakości szkoły, uwzględniając czy też uzupełniając wyniki wewnętrznej ewaluacji. Ewaluacja patrzy i bada placówkę pod względem działań jednostki, jaką jest szkoła. Wytwarza odpowiedni produkt, który jest raportem. W ewaluacji wpisana jest również funkcja wspierania i monitorowania.

Procedura, przebieg ewaluacji w szkołach (a może pytanie, „Co wykorzystać w naszej ewaluacji?”)

Wizytacja szkół prowadzona jest przez zespoły, przebiega zgodnie z założeniami procesu ewaluacji. Przebiega według ogólnie przyjętych norm i zasad. Następuje pisemne powiadomienie szkoły o zamiarze przeprowadzenia zewnętrznej ewaluacji. Na tydzień przed rozpoczęciem zostaje przedstawiony w szkole zespół ewaluatorów, składający się od 4-7 osób. Ilość członków zespołu jest elastyczna, uwzględnia wielkość szkoły czy też inne czynniki. Istotnym celem przedstawienia zespołu jest spostrzeżenie go, jako „elementu procesu budującego zaufanie”. Zespół informuje o zakresie i ramach prowadzonych badań. Przedstawienie zespołu wiąże się z wizytacją szkoły (ogólny stan pomieszczeń jak i całego budynku szkoły).

Gromadzenie informacji oparte jest na metodach empirycznych badań społecznych, analizach treści, obserwacjach i wywiadach. Wprowadzono tu i zastosowano ogólnie przyjęte i zrozumiałe instrumenty ewaluacji. Obowiązują jednolite procedury dla wszystkich rodzajów szkół. Przeprowadza się wywiady z rodzicami, kadrami nauczycielską, przedstawicielami uczniów, jak i dyrekcją szkoły. Sporządzane są protokoły z przeprowadzonych wywiadów, które są wykorzystane do opisu aktualnej sytuacji szkoły. Dokonuje się również analizy dokumentacji szkolnej, projektów i dokumentacji roboczej, przez co wyłania się całkowity obraz danej szkoły (metoda Rastera). Prowadzone są obserwacje zajęć lekcyjnych (z wykorzystaniem arkusza). Obserwacja zajęć lekcyjnych odbywa się na podstawie 14 kryteriów „nauczanie z sukcesem”. Zespół wykorzystuje jednolitych arkuszy obserwacyjnych w celu obiektywizacji i porównywalności wyników. Kryteria obserwacji obejmują: *stworzenie warunków stymulujących przyswajanie wiedzy i odpowiedniego klimatu w klasie,*

zorientowanie na cel, zastosowanie odpowiedniej motywacji, struktur, przejrzystości, konsolidacja, streszczenie i ocena postępów w nauce, różnorodność form i metod nauczania, udział uczniów w kształtowaniu zajęć, pomoc w samodzielnym uczeniu się, indywidualne wsparcie i rozwój kompetencji. Każde kryterium opisane jest szczegółowo wskaźnikami. Arkusze obserwacyjne nie zawierają żadnych danych osobowych. Obserwacja lekcji w szkole następuje w sekwencjach czasowych, około 20 minut. Zakłada się możliwość obserwacji, jak największej liczby jednostek lekcyjnych. Praca poszczególnych nauczycieli w zasadzie nie podlega ocenie. W wyniku tego szkoła otrzymuje informację zwrotną zawierającą konkretną ocenę wraz z interpretacją obserwowanych lekcji m.in. w postaci diagramów, wykresów słupkowych, średnich wartości. Warty podkreślenia jest wykorzystywanie prostych i przejrzystych instrumentów. Po prezentacji składu zespołu następuje rozpoczęcie właściwej wizytacji z początkiem następnego tygodnia (od 2-4 dni w zależności od rodzaju szkoły czy też jej wielkości). Dwa tygodnie później, szkoła otrzymuje do wglądu zarys przyszłego raportu. Szkoła posiada możliwość pisemnego ustosunkowania się. Przedłożone argumenty, wskazania mogą być uwzględnione podczas ostatecznej wersji raportu, (co następuje 5 tygodni po badaniu). Rewizyta zespołu w szkole daje możliwość do postawienia pytań lub też do objaśnienia niejasnych kwestii zawartych w raporcie, jak i pracą nad słabymi punktami. Szkoła ma za zadanie przedyskutowanie raportu, wyciągnięcie wniosków, podjęcie odpowiednich działań mających na celu zwiększenie i zapewnienie rozwoju jakościowego.

Widoczne jest tu wyraźne włączenie lokalnego nadzoru pedagogicznego w proces ewaluacyjny poprzez zawieranie porozumień celowych. Końcowy raport opiera się na szkolno - fachowym sprawozdaniu. Szkoły są zobowiązane do zagwarantowania i zapewnienia wymaganej w szkole, jakości nauczania. Program nauczania musi być regularnie zmieniany na podstawie wyników ewaluacji. Po przeanalizowaniu raportów i na ich podstawie wraz z referentem ds. szkoły zawierane są porozumienia celowe. Ważnym elementem jest udział odpowiedniego nadzoru pedagogicznego w wizytacjach zwrotnych.

Szkoła otrzymuje raport, który zawiera: informacje uzyskane poprzez wywiady, analizę dokumentów oraz z arkuszy obserwacyjnych i zebranych danych. Zostają pogrupowane i przyporządkowane poszczególnym dziedzinom i właściwościom, jakości. Sytuacja każdej

szkoły zostaje dokładnie opisana. Przedstawienie różnych punktów widzenia w wywiadach, dokumentacji i obserwacjach otwiera możliwości „porównań konstruktywnych“ oraz planowania i wprowadzania pożądanych zmian. Poprzez raporty (załączniki do nich) wychodzą na jaw różnice, sprzeczności, rozbieżności lub podobieństwa, które stanowią punkt wyjścia dla interpretacji. Ponadto sprawozdania statystyczne i ocena arkuszy obserwacji zajęć lekcyjnych w szkole.

Zastanawiałabym się nad przeniesieniem do polskiego systemu nadzoru pedagogicznego – ewaluacji zewnętrznej takich elementów jak:

- w większym stopniu wykorzystywanie empirycznych badań socjologicznych, analizy treści i pytań w obrębie wyznaczonych obszarów,
- prowadzenie ewaluacji z uwzględnieniem określonych standardów (wartości), jako gwarancji jej powodzenia,
- wizyty zespołu ewaluacyjnego w szkole, która odbywa się po przedstawieniu raportu głównego, której celem jest omówienie informacji zawartych w raporcie, np. zebranych danych, grup uczestniczących w badaniu,
- funkcji wspierającej szkoły we wszystkich jej obszarach przez zespół,
- pracy wizytatorów, która wyraźnie ma na celu ewaluację szkoły, jako jednostki,
- systemu gwarantowania, jakości, którego elementem są same zespoły ds. ewaluacji,
- sposobu obserwacji lekcji (sekwencje czasowe i arkusz).

Jestem przekonana, że jakość pracy szkoły, jej wartość nie zależy od stopnia sformalizowania procedur ewaluacyjnych. Doświadczenia niemieckie od roku 2004 wyraźnie wskazują, że warto zmieniać mentalnie nasze zasoby kadry nauczycielskiej i dyrektorskiej. To proces trudny, długi, wymagający samozaparcia. To od nauczyciela, dyrektora i nadzoru zależy, jakie wartości trafią na podatny grunt i dadzą owoc. Niestety, opór wobec działań ewaluacyjnych nie pozwala na pełną realizację idei i szybki efekt.

Co jeszcze?

Podsumowując mogę stwierdzić, że cel wizyty został osiągnięty: zapoznaliśmy się z zasadami funkcjonowania nadzoru pedagogicznego w Saksonii. Wizyta, wspólne rozmowy, wymiana doświadczeń spowodowały wiele refleksji wśród uczestników. Wszyscy uczestnicy wyjazdu, tj. wizytatorzy - ewaluatorzy, członkowie zespołu projektowego, organizatorki i niedoceniana tłumaczka, stworzyli klimat, którego nie można zmierzyć. Wiele konstruktywnych, koncepcyjnych rozmów to również momenty wsparcia dla mnie i utwierdzenia, że podążam we właściwym kierunku. Dobrze rozumiejący się zespół ludzki dał okazję do doświadczenia, ale i miłego spędzania czasu. Warto podkreślić fakt ciągłej, profesjonalnej opieki i współpracy ze strony współorganizatora wizyty studyjnej. I jeszcze jeden wyjątkowy wieczór przemyśleń, rozważań – pozostanie na długo w pamięci.